

Annelerin Ebeveynlik Algıları ile Çocuklarının Problem Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

The Investigation of Relationship Between Mothers' Perceptions of Parenting and Their Children' Problem Behaviors

DOI= [10.17556/jef.23074](https://doi.org/10.17556/jef.23074)

Muhammed ÖZTÜRK*, Songül GİREN*

Özet

Bu araştırmada, çocuğu okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim gören annelerin ebeveynlik algıları ile çocuklarının problem davranışları yaş, eğitim durumu, gelir düzeyi ve çocuk sayısı gibi değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Aksaray il merkezine bağlı anasınıfı ve anaokullarındaki çocuklar ile anneleri oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu ise, bu okullardan tesadüfi örnekleme yöntemiyle belirlenen çocuklar ve annelerinden (n=165) oluşmaktadır. Araştırmaya katılan annelerin ebeveynliğe yönelik algıları Gibaud-Wallston ve Wandersman (1978) tarafından geliştirilen “Ebeveynlerin Çocuk Eğitimi Konusunda Kendilerine Yönelik Tutumları” ölçeği anne formu kullanılarak belirlenmiştir. Çocukların problem davranışlarının belirlenmesi için “Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği” (Preschool and Kindergarten Behavior Scales -PKBS-2) Problem Davranışlar alt ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda annelerin eğitim durumlarının ebeveynliğe yönelik genel tutumlarını ve ebeveynliğe yönelik ilgilerini anlamlı düzeyde etkilediği, annelerin çocuk sayısına göre ebeveynliğe yönelik algıları arasında 4 ve üzeri çocuğu olan anneler lehine anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Annelerin yaş gruplarına göre çocuklarının genel problem davranışları ve benmerkezci problem davranışları arasında anlamlı bir farklılık olduğu (genç annelerin çocuklarının diğer annelerin çocuklarına göre daha fazla problem davranışlara sahip olduğu) ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: okul öncesi eğitim, problem davranış, ebeveynlik algısı, annelik algısı

Abstract

* Öğr. Gör., Aksaray Üniversitesi, mozturk@aksaray.edu.tr

** Yard. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, sygiren@hotmail.com

Not: Bu çalışma 9. Uluslararası Balkan Eğitim ve Bilim Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

In this research, the relationship between mothers perceptions of parenting, whose children receive early childhood education, and their children' problem behaviors, age, education, income and child number investigated in terms of some variables. In the study general screening model has been used. The universe of the study is children who continuing kindergarten or preschool education (n=165) and their mothers in Aksaray. Working group of the study is is determined by using random sampling method. The perception of mothers related parenting was gathered by using the scale of mothers form "Parents Perceptions About Child Education" which created by Gibaud and Wandersman (1978). To investigate children' problem behaviors "Preschool and Kindergarten Behavior Scales" (PKBS-2) which created by Merrel (1994) 'problem behaviors' subscale was used. According to results of the study, mothers education levels' effect general attitudes towards parenting, it has emerged a significant difference between mothers perceptions toward parenting in terms of number of children in favour of mothers who have 4 or above children. According to the mother aged groups it has emerged significant difference (The children of young mothers have more behavior problems compared to children of other mothers) between children' general problem behaviors and egocentric problem behaviors.

Key Words: preschool education, problem behavior, parenting perception, maternal perception

Giriş

Aile, çocuğun doğumundan itibaren çevresini keşfetmeye başladığı, yaşamsal deneyimlerini kazandığı ilk kurum başka bir ifadeyle çocuğun eğitildiği ilk okuludur. Çocukların yetiştirilmesi, kültürel ve manevi değerlerin aktarılması ve cinsiyet rollerinin yerine getirilmesi gibi ödevler ailenin temel görevlerindedir. Bununla birlikte çocukların yaşantılarında en uzun ve en yakın ilişki kurdukları kişiler ebeveynleridir (Günindi ve Yaşa Giren, 2010; Güler, 2012; Temel, 2010). Ebeveynlerle etkileşim içinde olma ve sağlıklı iletişim kurma çocukların sosyal çevreye uyumunu kolaylaştırmaktadır (Günindi ve Yaşa Giren, 2010; Büyüktaşkapu, 2012). Bu etkileşim ve iletişim sürecinde çocuklar, sosyal ortamlardaki ilişkilerde başarılı olmayı ve diğer insanlarla ilişkilerini yönetmeyi öğrenirler. Çocukların hayatlarında başarılı olabilmek için ihtiyaç duyacakları becerileri kazanmalarında anne babanın sorumluluk sahibi olması, duyarlı bir tutum sergilemesi ve iyi bir bakım sağlaması önemlidir (NCPFCE, 2013). Çocuklar hayata dair ilk tecrübelerini aile içerisinde özellikle anneleriyle yaşarlar ve anneler çocuklarının eğitiminde son derece etkin bir rol üstlenirler (Günindi ve Yaşa Giren, 2010; Güler, 2012; Temel, 2010). Zamanının büyük çoğunluğunu anneleriyle

geçiren çocukların gelişiminde içinde yaşadığı çevre oldukça önemlidir. Özellikle çocukların evde anne ya da babalarından öğrendikleri şeyler, tüm gelişim alanlarını (psikomotor, bilişsel, dil, sosyal ve duygusal gelişim vb.) etkilemektedir. Diğer taraftan erken yaşta anne-baba-çocuk ilişkileri çocukların duygusal gelişimi, problem çözme becerileri ve iletişim kurma yetenekleri üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir (NCPFCE, 2013).

Son yıllarda anne-babaların ebeveynlik uygulamalarını etkileyen faktörleri, ebeveynlik öz yeterliliklerini ve ebeveynlerin öz yeterlikleri ile çocuklarının gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara ilgi artmaktadır (Giren ve Öztürk, 2014; Troutman, Moran, Arndt, Johnson ve Chmielewski, 2012; Aksoy ve Diken, 2009; Büyüktaşkapu, 2012; Gültekin-Akduman ve Türkoğlu, 2013; Weaver, Shaw, Dishion ve Wilson, 2008; Jones ve Prinz, 2005; Sevigny ve Loutzenhiser, 2009; Barners ve Adamson-Macedo, 2007). Ebeveynlerin, ebeveynlikle ilişkili birçok görevi yerine getirme performansları hakkındaki algıları ebeveynlik öz yeterliliklerini oluşturmaktadır. (Troutman ve diğerleri, 2012). Hess, Teti ve Hussey-Gardner (2004), ebeveynlik öz yeterliliğini bir kişinin ebeveynlik rolüne ilişkin yeterlilikleri ve becerileri hakkında ne kadar başarılı olduğu ile ilgili yargı veya inançları olarak tanımlamaktadır. (Barnes ve Adamson-Macedo, 2007). Weaver ve diğerleri (2008), ebeveynlerin algıladıkları ebeveynlik yeterliliği ile gözlemlenen ebeveynlik rolü arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Yüksek ebeveyn öz yeterliliğine sahip ebeveynlerin çocuğun ihtiyaçlarına göre uyarlanmış, uyarıcı ve besleme-büyütme açısından uygun ortamı sağlama konusunda yüksek kapasiteye sahip oldukları (Coleman ve Karraker, 2000), düşük ebeveyn öz yeterliliğine sahip ebeveynlerin ise bir problemle karşılaştığında yüksek düzeyde kaygı ve tedirginlik yaşadığı, başarıdan çok başarısızlıkla ilgili durumlarda kendini sorumlu hissettiği, zorlukları tehdit olarak algıladığı, zorlu görevlerde sorumluluk almaktan kaçındığı ve yeteneklerinden şüphe duyduğu belirtilmektedir (Weaver ve diğerleri, 2008). Diğer taraftan ebeveynlik öz-yeterliliği, anne-çocuk etkileşimi açısından da birçok olumlu sonuçla ilişkilidir. Bu sonuçlar anne açısından değerlendirildiğinde; yüksek ebeveyn öz yeterliliğine sahip annelerde doğum sonrası depresyon ve psikolojik sorunlar daha az görülürken, çocuklarıyla pozitif iletişim kurdukları dikkatli, duyarlı ve yetenekli tavırlar sergiledikleri görülmektedir.

Çocuk açısından değerlendirildiğinde ise çocuğun zihinsel gelişimi, anneleriyle etkileşimlerinde etkileşimci davranışlar sergilemesi ve olumlu tepki verme kapasitesi ile pozitif ilişkili bulunmuştur (Troutman ve diğerleri, 2012). Jones ve Prinz (2005), ebeveynlik öz yeterliliğinin ebeveynlik uygulamaları aracılığıyla çocukların davranışlarını hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkilediğini belirtmektedir. Konu ile ilgili yapılmış birçok araştırmada çocukların davranışlarının bağımlı (aile raporlarına dayalı) ve bağımsız (aileler dışındaki kişilerden elde edilen) olarak değerlendirilmesinde ebeveynlik öz yeterliliği ile arasında güçlü bir ilişki olduğu ortaya konmuştur (Jones ve Prinz, 2005). Kochanska, Kim, Boldt ve Yoon (2013), çocuğun kişilik özelliklerinin ve ebeveyn-çocuk ilişkilerinin onların uyum ve uyumsuzluğunu karşılıklı olarak etkilediğini bununla birlikte ebeveyn-çocuk etkileşiminin kalitesi ve sonuçları arasındaki ilişkinin çoğunlukla çocukların özellikleri tarafından yönetildiğini belirtmektedir. “Zor çocuk” diye tabir edilen çocukların sahip olduğu olumsuz duygular öfke- korku gibi negatif tepkilerin çeşitli biçimlerine yatkınlığı ifade etmektedir. Mizaca bağlı olarak ortaya çıkan bu tepkiler yani “zor bir çocuk” olma, çocuğun sosyal ve duygusal gelişimi için önemli bir risk faktörü iken ebeveynlik algılarını da etkileyen önemli bir etkidir (Kochanska ve diğerleri, 2013). Çocuklarda problem davranışlar olarak tanımlanan davranışların kendine yönelik (içsel) davranışlar ve dışarıya yöneltilen (dışsal) davranışlar olarak iki şekilde ortaya çıktığı belirtilmektedir (Aunola ve Nurmi, 2005). Kanlıklıçer (2005)’e göre problem davranışların, hem bireye hem de bireyin çevresindeki kişilere olumsuz etkileri vardır. Ayrıca bu davranışlar toplumun değer yargılarına uygun değildir. Bu yüzden bireyin sosyal dışlanma ile karşı karşıya kalmasına neden olur (Akt: Özbey ve Alisinoğlu, 2009). Bu davranışlardan dışsal problem davranışlar düşük özgüven, az gelişmiş öz düzenleme becerileri ve gelişmemiş davranış kontrolü olarak yansıtılan durumlardır. İçsel problem davranışlar ise; çekingenlik, ürkeklik, kaygı ve engellenme gibi durumları yansıtan davranışlardır (Aunola ve Nurmi, 2005).

Araştırmanın Önemi

Çocukların gelişimi açısından kritik öneme sahip erken çocukluk döneminde ebeveynlerle kurulan etkileşimler çocuğun sosyal ve duygusal gelişiminde merkezi bir rol oynar. İlimli ve

destekleyici ebeveynlik tutumunu benimseyen anne-babalar çocuklarını sert ve sıkı disiplin edici ebeveynlik tutumunu benimseyen anne-babalara göre daha az uyarırlar ve bu anne-babaların çocukları onlara bakan kişilerin davranış kontrolü sağlama ve dikkatini çekme girişimlerine daha fazla olumlu tepkide bulunur. Bununla birlikte pozitif ebeveynlik, öz-düzenleme için uygun modelleme stratejileri ve karşılıklı duyguları aşılıyarak ebeveyn-çocuk arasında uyumluluk sağlar (Razza, Martin ve Brook-Gunn, 2012). Diğer taraftan anne-çocuk etkileşiminde çocuğun sahip olduğu negatif özelliklerin ya da problemlili davranışların annelerin ebeveynlik algıları üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir. Annelerin ebeveynlik algılarını ve çocuklarının problem davranışlara sahip olma durumlarını etkileyebileceği düşünülen eğitim durumu, yaş, çocuk sayısı ve gelir düzeyi gibi değişkenlerin incelenmesi ve bunlara ilişkin sonuçların ortaya konması; sağlıklı anne-çocuk ilişkisinin güçlendirilmesi açısından önemli ve bu anlamda literatüre destek sağlayıcıdır. Bu noktada mevcut çalışmanın alanyazına ve araştırmacılara büyük yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Kochanska ve arkadaşları (2013) çeşitli yaşlardan çocuklarla, kültürlerarası ve yüksek risk gruplarıyla yaptığı çok yönlü boylamsal çalışmalarda; ebeveynlik uygulamalarının ve çocukların özelliklerinin pozitif yönünü incelemiştir. Bu çalışmalardan birinde güvenli anne-çocuk ilişkisi, annelik duyarlılığının ve paylaşılan pozitif duygusallığın gelişimsel yönden uyumlu sonuçların teşvik edilmesinde özellikle etkili olduğu görülmüştür (Kochanska ve diğerleri, 2013). Literatürdeki birçok çalışmada ebeveynlik uygulamalarının ve ebeveynlik algılarının çocukların davranışlarıyla ilişkili yönünü çeşitli açılardan ele alınmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmada ise, annelerin eğitim durumu, yaş, çocuk sayısı, gelir durumu gibi demografik özelliklerinin ebeveynliğe yönelik algıları (anneliğe yönelik yeterlilik algısı, anneliğe yönelik ilgi, annelikten sağlanan doyum ve anneliğe yönelik genel tutum) ile çocuklarının problem davranışları (dışa yönelik, içe yönelik, anti sosyal, benmerkezci ve toplam problem davranışları) üzerindeki etkilerinin ortaya konması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Problemi

Çocukları okul öncesi eğitim kurumuna devam eden annelerin, ebeveynlik algıları (anneliğe yönelik yeterlilik algısı, anneliğe yönelik ilgi, annelikten sağlanan doyum ve anneliğe yönelik genel tutum) bazı kişisel özelliklerine göre farklılaşmakta mıdır? ve annelerin kişisel özellikleri (yaş, eğitim durumu, çocuk sayısı, gelir düzeyi) çocuklarının problem davranışlarını (dışa yönelik, içe yönelik, anti sosyal, benmerkezci ve toplam problem davranışları) etkilemekte midir?

Alt Problemler

1. Çocukları okul öncesi kurumuna devam eden annelerin, ebeveynlik algıları bazı kişisel özelliklerine göre farklılaşmakta mıdır?
 - 1.1.Eğitim düzeylerine göre ebeveynlik algıları farklılaşmakta mıdır?
 - 1.2.Yaşlarına göre ebeveynlik algıları farklılaşmakta mıdır?
 - 1.3.Gelir düzeylerine göre ebeveynlik algıları farklılaşmakta mıdır?
 - 1.4.Çocuk sayısına göre ebeveynlik algıları farklılaşmakta mıdır?
2. Annelerin kişisel özellikleri (yaş, eğitim durumu, çocuk sayısı, gelir düzeyi) çocuklarının problem davranışlarını (dışa yönelik, içe yönelik, anti sosyal, benmerkezci ve toplam problem davranışları) etkilemekte midir?
 - 2.1.Annelerin eğitim durumu çocuklarının problem davranışlarını (dışa yönelik, içe yönelik, anti sosyal, benmerkezci ve toplam problem davranışları) etkilemekte midir?
 - 2.2.Annelerin yaşları çocuklarının problem davranışlarını (dışa yönelik, içe yönelik, anti sosyal, benmerkezci ve toplam problem davranışları) etkilemekte midir?
 - 2.3.Annelerin gelir düzeyi çocuklarının problem davranışlarını (dışa yönelik, içe yönelik, anti sosyal, benmerkezci ve toplam problem davranışları) etkilemekte midir?
 - 2.4.Annelerin çocuk sayısı çocuklarının problem davranışlarını (dışa yönelik, içe yönelik, anti sosyal, ben-

merkezci ve toplam problem davranışları) etkilemekte midir?

Yöntem

Araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelinde yapılan araştırmalar, geçmişte veya günümüzde var olan bir durumun olduğu şekliyle tanımlanmaya çalışıldığı araştırmalardır (Karasar, 2009). Bu araştırmada, annelerin demografik özelliklerinin annelik rolüne yönelik algılarını ve çocuklarının problem davranışlarını ne derece etkilediği ortaya konmaya çalışılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Aksaray il merkezinde bulunan ve merkeze bağlı anaokulları ile anasınıflarına devam eden çocuklar ile anneleri oluşturmuştur. Araştırmanın çalışma grubu ise tesadüfî örnekleme yöntemiyle (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008; Karasar, 2009) belirlenen anaokulu ve anasınıflarına devam eden 165 çocuk ve annelerinden oluşturmaktadır. Tesadüfî örnekleme evrendeki bütün elemanların eşit seçilme şansına sahip oldukları örnekleme yöntemidir (Karasar, 2009). Hedef grubun geniş olması nedeniyle araştırmanın planlandığı süreçte evrende bulunan bütün annelere ve çocuklarına ulaşmak mümkün olmadığından anneler ve çocuklarının çalışma grubuna seçilme konusunda eşit şansa sahip olmaları için bu yöntem kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan “Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği, Gibuad-Wallston ve Wandersman (1978) tarafından geliştirmiştir ve orijinal adı The Parenting Sense of Competence (PSOC)’dir. Ölçek, başlangıçta 17 madde olarak hazırlanmıştır ancak ölçeğin on yedinci maddesi yapılan faktör analizi sonucu ölçekten çıkarılmıştır. Ölçek, araştırmada, çocuk eğitimi ve çocuk yetiştirme biçimleri konusunda annelerin kendilerine yönelik algılarının belirlenmesi için kullanılmıştır. (Gilmore ve Cuskelly, 2008). Ölçeğin Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması Seçer, Çeliköz ve Yaşa (2007) tarafından yapılmıştır. Ölçek, yapılan çalışmalar sonucu 16 madde ve 3 boyut olarak düzenlenmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda ve faktör analizi sonucunda oluşturulan alt boyutlar: anneliğe yönelik yeterlilik algısı (7 madde), annelik görevine ilgi duyma (2 madde) ve an-

nelikten sağlanan doyum (7 madde) olarak belirtilmiştir. Faktör analizi sonuçlarına göre, 3 faktör olarak belirlenen ölçeğin toplam varyansı açıklama oranı %50.93, Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı ise 0.84'dür.

Merrell (1994) tarafından geliştirilen ve orijinal ismi "Preschool and Kindergarten Behavior Scales-PKBS-2) olan "Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği" Problem Davranış formu araştırmada çocukların problem davranışlarının belirlenmesi için kullanılmıştır. Ölçek, 1994 yılında 3-6 yaş grubu çocuklara yönelik olarak hazırlanmış ve 2003 yılında 3.317 çocuk ile norm çalışması yapılarak yeniden düzenlenmiştir. Ölçek, Sosyal Beceri Ölçeği ve Problem Davranış Ölçeği olarak iki ayrı ölçek formunda hazırlanmıştır. Bu iki ölçek ayrı ayrı kullanılacağı gibi birlikte de kullanılabilir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Özbey ve Alisinanoğlu (2009) tarafından yapılmıştır. Mevcut araştırmada kullanılan "Problem Davranış Ölçeği" Dışa/Başkalarına Yönelik, İçe/Kendine Yönelik, Anti-sosyal ve Benmerkezci olmak üzere 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Özbey ve Alisinanoğlu (2009), ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik sonuçlarını; Problem Davranış Ölçeğinin Dışa/Başkalarına Yönelik faktörü için yapı güvenirligi .96, açıklanan varyansı .62; İçe/Kendine Yönelik faktörü için yapı güvenirligi .90, açıklanan varyans .65; Antisosyal faktörü için yapı güvenirligi .89, açıklanan varyans .73; Ben Merkezci faktörü için yapı güvenirligi .75, açıklanan varyans .51 olarak belirtmiştir. Ölçeğin dört faktör için Cronbach Alfa değeri sırasıyla birinci faktör için .95, ikinci faktör için .87, üçüncü faktör için .81, dördüncü faktör için .96 olarak bulunmuştur (Özbey ve Alisinanoğlu, 2009).

Bulgular

Araştırmaya katılan annelerin demografik özelliklerine ilişkin bulgular tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Annelerin Demografik Özellikleri

Eğitim	F	%
İlköğretim	82	49,7
Lise	48	29,1
Önlisans-Lisans-Lisansüstü	35	21,2

Toplam	165	100
Gelir Düzeyi (TL)		
0-1000	108	65,5
1001-2000	34	20,6
2001-3000	23	13,9
Toplam	165	100
Yaş		
20-30	79	47,9
31-ve üzeri	86	52,1
Toplam	165	100
Çocuk Sayısı		
1-2	122	73,9
3ve üzeri	43	26,1
Toplam	165	100

Tablo 1. incelendiğinde ilköğretim ve lise düzeyinde eğitim almış annelerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Gelir düzeyi dağılımlarına bakıldığında çoğunluğunun gelir düzeyinin 0-2000 TL arasında olduğu görülmektedir. Annelerin yaşları ve sahip oldukları çocuk sayısına ilişkin özellikleri incelendiğinde annelerin çoğunluğunun 31 yaş ve üzeri ve 1-2 çocuğa sahip oldukları görülmektedir.

Araştırmaya katılan annelerin eğitim düzeyleri ve ebeveynliğe yönelik tutumlarına ilişkin bulgular tablo 2’de verilmiştir.

Tablo2. Annelerin Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Eğitim Durumlarına Göre Anova Testi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Ebeveynliğe Yönelik Genel Tutum	Gru- plararası	1,145	2	,573	3,34 0	,038 *	1-2
	Grupiçi Toplam	27,777 28,923	162 164	,171			
Ebeveynliğe Yönelik İlgili Alt	Gru- plararası	13,632	“	6,816	7,75 6	,001 **	1-2/1-3

Boyutu	Grupiçi	142,377	162	,879			
	Toplam	156,009	164				
Ebeveynliğe Yönelik Yeterlilik Alt Boyutu	Gruplararası	,565	2	,282	1,58	,208	-
	Grupiçi	28,805	162	,178			
	Toplam	29,370	164				
Ebeveynlikten Sağlanan Doyum Alt Boyutu	Gruplararası	1,132	2	,566	1,34	,265	-
	Grupiçi	68,438	162	,422			
	Toplam	69,570	164				

Tablo 2 incelendiğinde annelerin eğitim durumuna göre ebeveynliğe yönelik genel tutumlarının farklılaştığı görülmektedir $F(2, 162)=3.34$, $P<.05$. Gruplar arasındaki farklılığın belirlenmesi için Tukey HSD Testi uygulanmıştır. Bu testin sonucunda ilköğretim ($X=2.48$, $S=.42$) ve lise mezunu ($X=2.46$, $S=.41$) annelerin ebeveynliğe yönelik genel tutumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2’de annelerin ebeveynliğe karşı ilgilerinin eğitim durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir $F(2,162)=7,756$, $p<.01$. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için Tukey HSD Testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda ilköğretim mezunu ($X=2.48$, $S=.42$) anneler ile lise mezunu ($X=2.46$, $S=.41$) annelerin ebeveynliğe yönelik ilgileri ve lise mezunu ($X=2.46$, $S=.41$) anneler ile önlisans/lisans mezunu ($X=2.72$, $S=.39$) annelerin ebeveynliğe yönelik ilgilerinin farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Annelerin eğitim durumlarının ebeveynliğe yönelik yeterlilik algısı ve ebeveynlikten sağlanan doyum algısı puan ortalamalarını anlamlı düzeyde farklılaştırmadığı görülmektedir $F(2,162)= 1,587$, $p>.05$; $F(2,162)= 1,34$, $p>.05$.

Araştırmaya katılan annelerin yaş gruplarına göre ebeveynliğe yönelik tutumları tablo 3’de verilmiştir.

Tablo3. Annelerin Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Yaşlarına Göre T Testi Sonuçları

	N	X	S	sd	T	P
Ebeveynliğe Yönelik Genel Tutum	80	2,4789	,42108	163	,048	,962
	85	2,4757	,42138	162,409	,048	,962
Ebeveynliğe Yönelik İlgi Alt Boyutu	80	2,4000	,93253	163	,580	,563
	85	2,3118	1,01763	162,887	,581	,562
Ebeveynliğe Yönelik Yeterlilik Alt Boyutu	80	2,3643	,42941	163	,324	,746
	85	2,3429	,41952	161,850	,324	,746
Ebeveynlikten Sağlanan Doyum Alt Boyutu	80	2,6161	,62315	163	,387	,699
	85	2,6555	,67988	162,889	,388	,698

Tablo 3 incelendiğinde annelerin yaş gruplarına göre ebeveynliğe yönelik genel tutumlarının farklılaşmadığı görülmektedir. 20-30 yaş aralığındaki annelerle ($X=2.47$) 31 ve üzeri yaş aralığındaki ($X=2.47$) annelerin ebeveynliğe yönelik genel tutumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte annelerin yaşlarına göre ebeveynliğe yönelik ilgi, yeterlilik ve ebeveynlikten sağlanan doyum alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya çıkmıştır. 20-30 yaş ve 31 ve üzeri yaş annelerin, ebeveynliğe yönelik ilgi alt boyutuna ilişkin aritmetik ortalama değerleri: ($X=2.40$, $X=2.31$) dir. 20-30 yaş ve 31 ve üzeri yaş annelerin, ebeveynliğe yönelik yeterlilik algularına ilişkin aritmetik ortalama değerleri ($X=2.36$, $X=2.34$)’dür. 20-30 yaş ve 31 ve üzeri yaş annelerin, ebeveynlikten sağlanan doyum alt boyutuna ilişkin aritmetik ortalama değerleri: ($X=2.61$, $X=2.65$)’dir.

Araştırmaya katılan farklı gelir düzeyinden annelerin ebeveynliğe yönelik tutumlarına ilişkin bulgular tablo 4’de verilmiştir.

Tablo4. Annelerin Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Gelir Düzeylerine Göre Anova Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
-------------------	--------------	----	--------------	---	---	--------------

Ebeveynliğe Yönelik Genel Tutum	Gruplararası	,371	2	,185	1,052	,352	-
	Grupiçi	28,552	162	,176			
	Toplam	28,923	164				
Ebeveynliğe Yönelik İlgi Alt Boyutu	Gruplararası	5,473	2	2,737	2,945	,055	-
	Grupiçi	150,536	162	,929			
	Toplam	156,009	164				
Ebeveynliğe Yönelik Yeterlilik Alt Boyutu	Gruplararası	,002	2	,001	,006	,994	-
	Grupiçi	29,368	162	,181			
	Toplam	29,370	164				
Ebeveynlikten Sağlanan Doyum Alt Boyutu	Gruplararası	,498	2	,249	,583	,559	-
	Grupiçi	69,072	162	,426			
	Toplam	69,570	164				

Tablo 4 incelendiğinde annelerin gelir düzeylerine göre ebeveynliğe yönelik genel tutumları ($F(2, 162)=1.052, P>.05$), ebeveynliğe yönelik ilgileri ($F(2, 162)=2.945, P>.05$) ebeveynliğe yönelik yeterlilik algıları ($F(2, 162)=.006, P>.05$) ve ebeveynlikten sağladıkları doyum ($F(2, 162)=.583, P>.05$) arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya katılan annelerin çocuk sayılarına göre ebeveynliğe yönelik tutumları tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo5. Annelerin Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Çocuk Sayılarına Göre T Testi Sonuçları

	N	X	S	sd	t	P
Ebeveynliğe Yönelik Genel Tutum	122	7,2242	1.3819	163	-1.28	.231
	43	7.5515	1.5772	66.122	-1.20	
Ebeveynliğe Yönelik İlgi Alt Boyutu	122	2.2828	.8743	163	-1.59	.002*
	43	2.5581	1.2061	58.302	-1.37	
Ebeveynliğe Yönelik Yeterlilik Alt Boyutu	122	2,9906	.6090	163	0.23	.240
	43	2.9668	.4986	89.225	0.25	
Ebeveynlikten Sağlanan Doyum Alt Boyutu	122	1.9508	.4795	163	-0.81	.116
	43	2.0266	.6390	59.512	-0.71	

Tablo 5'te annelerin çocuk sayısına göre aritmetik ortalamaları incelendiğinde; ebeveynliğe yönelik genel tutumları 1 veya 2 çocuğa sahip annelerin (X=7.22), 3 ve üzeri çocuğa sahip annelerin (X=7.55) ebeveynliğe yönelik yeterlilik alt boyutunda 1 veya 2 çocuğa sahip annelerin (X=2.99), 3 ve üzeri çocuğa sahip annelerin (X=2.96) ve ebeveynlikten sağlanan doyum alt boyutunda 1 veya 2 çocuğa sahip annelerin (X=1.95), 3 ve üzeri çocuğa sahip annelerin (X=2.02) olarak görülmektedir. Tablo 5'te annelerin çocuk sayısına göre ebeveynliğe yönelik genel tutumları, ebeveynlikten sağlanan doyum ve ebeveynliğe yönelik yeterlilik algılarında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Ancak annelerin çocuk sayısına göre (1 veya 2 çocuğa sahip anneler X=2.28, S=.87 3 ve üzeri çocuğa sahip anneler X=2,55, S=1,20) ebeveynliğe yönelik ilgi alt boyutu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir $t(163)=-1.59$, $p<.05$.

Araştırmaya katılan annelerin eğitim durumlarına göre çocuklarının problem davranışlarına ilişkin bulgular tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Çocukların Problem Davranışlarının Anova Testi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Problem Davranış Toplam Puanları	Gruplararası	,603	2	,302	1,408	,248	-
	Grupiçi	67,219	162	,415			
	Toplam	68,991	164				
Dışa yönelik Problem Davranış Alt Boyutu	Gruplararası	,618	2	,309	1,255	,288	-
	Grupiçi	39,859	162	,246			
	Toplam	40,476	164				
İçe Yönelik Problem Davranış Alt Boyutu	Gruplararası	1,773	2	,886	2,136	,121	-
	Grupiçi	67,219	162	,415			
	Toplam	68,991	164				
Benmerkezci Problem Davranış Alt Boyutu	Gruplararası	2,358	2	1,179	1,939	,147	-
	Grupiçi	98,505	162	,608			
	Toplam	100,863	164				

Antisosyal Problem Davranış Alt Boyutu	Gruplararası	,566	2	,283	1,011	,366	-
	Grupiçi	45,295	162	,280			
	Toplam	45,861	164				

Tablo 6 incelendiğinde ilköğretim mezunu olan annelerin çocuklarının problem davranış puan ortalamaları ($X=1.97$, $S=0.46$), lise mezunu olan annelerin çocuklarının problem davranış puan ortalamaları ($X=1.89$, $S=.0.45$), üniversite mezunu annelerin çocuklarının problem davranış puan ortalamaları ($X=1.81$, $S=0.47$) şeklinde görülmektedir. Araştırmada annelerin eğitim durumlarının çocuklarının problem davranışları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı ortaya çıkmıştır. $F(2, 162)=1.408$, $P>.05$. Annelerin eğitim durumlarının çocuklarının dışa yönelik, içe yönelik, antisosyal ve benmerkezci problem davranışları alt boyutlarında da anlamlı bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan annelerin gelir düzeyine göre çocuklarının problem davranışlarına ilişkin bulgular tablo 7’de verilmiştir.

Tablo7. Annelerinin Gelir Düzeylerine Göre Çocukların Problem Davranışlarının Anova Testi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Problem Davranış Toplam Puanları	Gruplararası	2,009	2	1,004	4,887	,009*	1-2
	Grupiçi	33,293	162	,206			
	Toplam	35,302	164				
Dışa yönelik Problem Davranış Alt Boyutu	Gruplararası	,227	2	,114	,457	,634	
	Grupiçi	40,249	162	,248			
	Toplam	40,476	164				
İçe Yönelik Problem Davranış Alt Boyutu	Gruplararası	4,352	2	2,176	5,454	,005*	1-2
	Grupiçi	64,639	162	,399			
	Toplam	68,991	164				

			4				
Ben- merkezci Problem Davranış Alt Boyutu	Gru- plarası	7,574	2	3,787	6,576	,002*	1-2
	Grupüi	93,289	16	,576		*	
	Toplam	100,863	16				
Antisozyal Problem Davranış Alt Boyutu	Gru- plarası	,644	2	,322	1,154	,318	
	Grupüi	45,217	16	,279			
	Toplam	45,861	16				

Tablo 7 incelendiğinde annelerin gelir düzeylerine göre çocuklarının problem davranış toplam puanlarında, içe yönelik ve ben merkezci problem davranış alt boyutlarında anlamlı farklılaşma olduğu görülmektedir. 0-1000 TL arasında geliri olan annelerin problem davranış toplam puan ortalamaları ($X=1.98$, $S=.45$), 1001-2000 TL arasında geliri olan annelerin problem davranış toplam puan ortalamaları ($X=1.70$, $S=.45$), 2001 ve üzeri gelire sahip annelerin problem davranış toplam puan ortalamaları ($X=1.90$, $S=.41$) şeklindedir. Araştırmaya katılan 0-1000 TL arasında geliri olan ve 1001-2000 TL arasında geliri olan annelerin çocuklarının problem davranış toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.. $F(2, 162)= 4,887$, $P<.05$. 0-1000 TL arasında geliri olan annelerin çocuklarının içe yönelik problem davranış puan ortalamaları ($X=1.91$, $S=.67$), 1001-2000 TL arasında geliri olan annelerin problem davranış toplam puan ortalamaları ($X=1.50$, $S=.54$), 2001 ve üzeri gelire sahip annelerin problem davranış toplam puan ortalamaları ($X=1.86$, $S=.54$) şeklindedir. Araştırmaya katılan, 0-1000 TL ve 1001-2000 TL arasında geliri olan annelerin çocuklarının içe yönelik problem davranış puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.. $F(2, 162)= 5,454$, $P<.05$. 0-1000 TL arasında geliri olan annelerin çocuklarının içe yönelik problem davranış puan ortalamaları ($X=2.70$, $S=.76$), 1001-2000 TL arasında geliri olan annelerin çocuklarının benmerkezci problem davranış puan ortalamaları ($X=2.18$, $S=.76$), 2001 ve üzeri gelire sahip annelerin problem davranış toplam puan ortalamaları ($X=2.42$, $S=.74$) şeklindedir. Araştırmaya katılan, 0-1000 TL ve 1001-2000 TL arasında geliri olan

annelerin çocuklarının benmerkezci problem davranış puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.. $F(2, 162)=6,576$ $P<.05$.

Araştırmaya katılan annelerin çocuk sayısına göre çocuklarının problem davranışlarına ilişkin sonuçlar tablo 8’de verilmiştir.

Tablo8. Annelerinin Çocuk Sayısına Göre Çocukların Problem Davranışlarının T Testi Sonuçları

	N	X	S	sd	t	P
Problem Davranış Toplam Puanları	122	1.92	.48	163	-.428	.862
	43	1.95	.47	74.950	-.433	
Dışa yönelik Problem Davranış Alt Boyutu	122	1,77	.51	163	-1.064	.988
	43	1,87	.51	73.964	-1.066	
İçe Yönelik Problem Davranış Alt Boyutu	122	1.83	.66	163	.058	.663
	43	1.83	.66	73.665	.058	
Benmerkezci Problem Davranış Alt Boyutu	122	2.55	,78	163	-.247	.970
	43	2.58	,78	73.841	-.247	
Antisosyal Problem Davranış Alt Boyutu	122	1.51	,54	163	-.215	.746
	43	1.53	,57	161,966	-.210	

Tablo 8 incelendiğinde annelerin çocuk sayılarına göre çocuklarının problem davranış puan ortalamaları, dışa yönelik, içe yönelik, benmerkezci ve antisosyal problem davranış alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir. Araştırmaya katılan annelerden 1 ve 2 çocuğa sahip annelerin çocuklarının problem davranış toplam puan ortalamaları ($X=1,92$, $S=.48$), 3 ve üzeri çocuğa sahip annelerin çocuklarının problem davranış toplam puan ortalamaları ($X=1.95$, $S=.0.47$), şeklinde olduğu görülmektedir. Ortaya çıkan istatistiksel sonuçlar araştırmaya katılan annelerin çocuk sayılarının çocuklarının problem davranış toplam puan ortalamaları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığını göstermektedir $t(163)= -0.428$, $p>.05$.

Araştırmaya katılan annelerin yaşlarına göre çocuklarının problem davranışlarına ilişkin sonuçlar tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo9. Annelerin Yaşlarına Göre Çocukların Problem Davranışlarının T Testi Sonuçları

	N	X	S	sd	t	P
Problem Davranış Toplam Puanları	80	2,0068	,44968	163	2,446	,016*
	85	1,8326	,46390	162,855	2,448	
Dışa yönelik Problem Davranış Alt Boyutu	80	1,8313	,50260	163	1,145	,254
	85	1,7428	,49035	161,813	1,114	
İçe Yönelik Problem Davranış Alt Boyutu	80	1,8875	,67418	163	1,235	,219
	85	1,7629	,62148	159,779	1,232	
Benmerkezci Problem Davranış Alt Boyutu	80	2,7833	,74460	163	3,713	,000**
	85	2,3465	,76530	162,816	3,716	
Antisosyal Problem Davranış Alt Boyutu	80	1,5250	,53506	163	,564	,574
	85	1,4785	,52503	161,966	,564	

Tablo 9 incelendiğinde annelerin yaşlarına göre çocuklarının problem davranış toplam puan ortalamaları ve benmerkezci puan ortalamaları arasında anlamlı farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. 20-30 yaş aralığındaki anneler ile (X=2,00, S=,44) ile 31 ve üzeri yaş aralığındaki annelerin(X=1,83, S=,46) çocuklarının problem davranış toplam puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. $t(163)=2.448$, $p<.05$. Bununla birlikte 20-30 yaş aralığındaki anneler ile (X=2,78, S=,74) ile 31 ve üzeri yaş aralığındaki annelerin(X=2,34, S=,76) çocuklarının benmerkezci problem davranış puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu tespit edilmiştir $t(163)=-3.718$, $p<.01$. Araştırmaya katılan annelerin yaş gruplarına göre çocuklarının dışa yönelik, içe yönelik ve Antisosyal problem davranış puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Günümüzde anne babaların ebeveynlik rollerine ilişkin kendilerinden beklenen görev ve sorumlulukları hangi ölçüde yerine getirdiklerine dair kişisel algı ve görüşleri ebeveynliğe yönelik algılarını ifade etmektedir. Anne babaların ebeveynlik rolüne ilişkin algıları, hem çocuklarının hem de kendilerinin davranışları ve karşılıklı ilişkileri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Çocuğun sağlıklı bir gelişim gösterebilmesi için anne ve babaların ebeveynliğe yönelik pozitif yönde bir tavır sergilemeleri gerekmektedir (Seçer, Çeliköz ve Yaşa, 2008).

Sosyo-ekonomik statü eğitim seviyesi, gelir, evlilik durumu, cinsiyet, küçük bir gruba üye olma gibi farklı değişkenlerle belirlenmektedir (Reyno ve McGrath, 2006). Araştırmanın bu bölümünde araştırmaya katılan annelerin ebeveynliğe yönelik algıları ve çocuklarının problem davranışları, sosyoekonomik özellikleri göz önünde bulundurularak tartışılmıştır. Araştırmaya katılan annelerin demografik özellikleri incelendiğinde; çoğunluğunun ilköğretim mezunu, düşük gelir düzeyinden, 1 veya 2 çocuğa sahip ve 20-30 yaş aralığında genç anneler oldukları tespit edilmiştir. Annelerin eğitim durumlarına göre ebeveynliğe yönelik algıları incelendiğinde, ilköğretim ve lise mezunu annelerin ebeveynliğe yönelik ilgilerinin ve genel tutumlarının farklılaştığı ancak bu farklılığın çok yüksek olmadığı görülmektedir. Bu durumun ilköğretim mezunu annelerin çoğunlukla herhangi bir işte çalışmaması, bunun sonucunda da annelik rolünü kendilerinin taşıması gereken bir sorumluluk olarak algılamaları ve bu nedenle anneliğe yönelik genel tutumlarının daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Seçer ve diğerlerinin (2008) yaptığı araştırmada annelerin bir işte çalışıp çalışmamasının ebeveynliğe yönelik ilgilerini etkilediği bulunmuştur. Başka bir ifadeyle bir işte çalışan annelerin ebeveynlik rolleriyle daha fazla ilgili oldukları ortaya çıkmıştır. Ancak mevcut araştırmada çoğunlukla herhangi bir işte çalışmayan ilköğretim mezunu anneler anneliği meslek olarak görmekte ve anneliğe yönelik daha fazla ilgi duymaktadırlar. Araştırmanın bir başka bulgusuna göre eğitim durumu annelerin yeterlilik ve doyum algılarında bir farklılık yaratmazken Önlisans/lisans/lisansüstü eğitim mezunu annelerin anneliğe yönelik ilgilerinin ilköğretim mezunu annelere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Seçer ve diğerleri (2008) tarafından yapılan araştırmada da bunu destekleyen sonuçlar elde edilmiştir. Üniversite mezunu an-

nelerin ortaöğretim ve ilköğretim mezunu annelere göre ebeveynliğe yönelik ilgilerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak Seigny ve Loutzenhiser (2009) tarafından yapılan çalışmada annelerin eğitim durumu ile ebeveynliğe yönelik özyeterlilik algıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Annelerin yaşlarına göre ebeveynliğe yönelik genel tutumlarının yeterlilik, ilgi ve ebeveynlikten sağlanan doyum puan ortalamalarının farklılaşmadığı görülmüştür. Weaver ve diğerleri (2008) tarafından yapılan çalışmada anne babaların yeterlilik algılarının zamanla nasıl bir değişim gösterdiği incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda çocuklarının yaş artışı ile paralel olarak ebeveynliğe yönelik öz-yeterliliklerinin de arttığı ortaya çıkmıştır. Mevcut çalışmada araştırmaya katılan annelerin %48'ini 20-30 yaş aralığındadır. Araştırma örnekleminin geriye kalan %52'lik oranının büyük çoğunluğunu 31-40 yaş aralığındaki anneler oluşturmaktadır. Örneklemi oluşturan annelerin çocuk sayılarının çoğunlukla 1 veya 2 çocuk ile sınırlı olması bununla beraber genç ebeveynler olmaları annelik rolünde daha deneyimsiz oldukları düşünülmektedir. Bu durumun annelerin ebeveynliğe yönelik öz-yeterliliklerinin farklılaşmamasına neden olduğu düşünülmektedir. Reyno ve McGrath (2006) tarafından yapılan araştırmada boşanmış ebeveynlik, düşük gelire sahip olma, düşük eğitim seviyesi, genç yaşta anne olma, herhangi bir gruba üye olmama gibi durumların annelerin ebeveyn eğitimlerinin sonucunu etkilediği ve bu annelerin eğitimleri bırakma eğiliminde oldukları bulunmuştur. Özellikle sosyo-ekonomik yönden düşük gelire sahip olan ailelerle yapılan eğitim çalışmalarında çoğunlukla zayıf sonuçların elde edilmesinde ekonomik durumun dezavantajlı etkisi görülmektedir.

Aksoy ve Diken (2009), ebeveynlerin öz yeterliliğinin gelişmesinde; kendi anne-babalarıyla geçirdikleri bağlanma deneyiminin, eşlerinden ve yakın çevresinden gördüğü sosyal desteğin ve eğitim düzeylerinin etkili olduğunu belirtmektedir. Coleman ve Karraker (1997), ebeveynlik öz yeterliliğinde literatürdeki kaynaklarda çoğunlukla bahsedilmeyen kişinin “annelik rolüne yönelik zihinsel ve davranışsal hazır bulunuşluğu”nun da rol oynadığını belirtmektedir (Akt: Aksoy ve Diken, 2006). Bu araştırmada annelerin ebeveynliğe yönelik algılarının (yeterlilik, ilgi, doyum ve genel tutum) gelir düzeylerine göre bir farklılık oluşturmadığı bulunmuştur. Bu sonucun araştırmanın

çoğunluğunun (% 47, 9) 20-30 yaş aralığındaki genç ve deneyimsiz annelerden oluşması ve bu annelerin annelik rolüne zihinsel ve davranışsal hazır olmamalarından kaynaklandığı söylenebilir. Diğer taraftan Şener ve Karacan (1999), anneliğin içgüdüsel bir davranış olduğunu belirtmektedir (Seçer ve diğerleri, 2008). Gelir düzeylerine göre annelerin ebeveynlik algılarının farklılaşmaması tüm annelerin annelik rolüne karşı içgüdüsel tepkilere sahip olmaları ile açıklanabilir.

Araştırmanın bulgularında annelerin çocuk sayılarına göre ebeveynlik algılarının farklılaştığı görülmüştür. Araştırmada 3 ve üzeri çocuğa sahip annelerin ebeveynliğe yönelik ilgilerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Bu durumun annelik gibi özel bir alandaki yeterliliğin deneyimle artması ile açıklanabilir. 3 ve daha fazla çocuğa sahip annelerin 1 ve 2 çocuk sahibi annelere göre daha deneyimli oldukları bu nedenle anneliğe yönelik ilgilerinin daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Ayrıca Aksoy ve Diken (2009), yüksek ebeveynlik öz yeterliliğine sahip olmanın anne-babalık rolüne ilişkin görevlerde kendilerine güven duymaları, karşılaştıkları güçlükleri aşmakta ısrarcı olmaları ve hemen çaresizlik duygusuna kapılmama gibi özellikler gerektirdiğini belirtmektedir. Annelerin 3 ve daha çok çocuğa sahip olmaları annelik rolüne ilişkin konularda kendilerine daha çok güvenmelerinden, sorunların çözümünde ısrarcı bir tutum sergilemelerinden kaynaklı olduğu söylenebilir. Seçer ve diğerleri (2008) tarafından yapılan çalışmada ise bunun tam tersi bir sonuç bulunmuştur. 2 çocuğa sahip annelerin ebeveynliğe yönelik ilgilerinin daha fazla olduğu görülmüştür.

Araştırmada “annelerin demografik özelliklerinin (yaş, eğitim durumu, çocuk sayısı, gelir düzeyi) çocuklarının problem davranışlarını (dışa yönelik, içe yönelik, anti sosyal, benmerkezci ve toplam problem davranışları) etkileyip etkilemediğine ilişkin incelemeler yapılmıştır. Annelerin farklı eğitim düzeylerine sahip olmasının (ilköğretim, lise, önlisans-lisans) çocuklarının problem davranışlarını (dışa yönelik, içe yönelik, benmerkezci, antisosyal) etkilemediği ortaya çıkmıştır. İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte araştırmaya katılan annelerin eğitim düzeyi arttıkça çocuklarının problem davranış ortalamaları düşmektedir. Araştırmaya katılanların çoğunluğu ilkokul (% 49,7) ve lise mezunu (%29,1) annelerden oluşurken sadece % 21,2’lik bir bölümünün üniversite mezunu annel-

erden oluşması, annelerin eğitim düzeyinin çocuklarının problem davranışlara sahip olma durumlarında istatistiksel olarak farklılaşma yaratmadığı düşünülmektedir. Özbey ve Alisinanoğlu (2009), tarafından yapılan araştırmada annelerin eğitim durumlarının çocukların benmerkezci, içe yönelik, dışa yönelik, antisosyal ve genel problem davranış puanlarını etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Weaver ve diğerleri (2008) tarafından yapılan araştırmada da annenin eğitim düzeyi ile çocuklarının problem davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu sonuçlar mevcut araştırmanın bulguları ile örtüşmektedir. Aunola ve Nurmi (2005), tarafından yapılan araştırmada annelerin etki, davranışsal kontrol ve psikolojik kontrol olarak uyguladıkları ebeveynlik stillerinin çocuklarının içsel problem davranışlarıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte Coleman ve Karraker (2000)'in araştırmasında annenin eğitim düzeyi ile ebeveynlik öz yeterlilik algısı yüksek düzeyde ilişkili bulunmuştur. Annelerin eğitim düzeyine göre ebeveynlik öz yeterlilik algılarının değiştiği bu durumun da ebeveynlik stilleri aracılığıyla çocuklarının içsel problem davranışlarını etkilediği söylenebilir.

Araştırmada diğer bir değişken olarak annelerin gelir durumuna göre çocuklarının problem davranışlara sahip olma durumları incelenmiştir. Bulgularda 0-1000 TL ile 1001-2000 TL arasında geliri olan annelerin çocukları arasında problem davranış toplam puanları, içe yönelik ve benmerkezci problem davranışları arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Dunifon, Kalil, Crosby ve Houston Su (2013), çalışma günleri ve saatleri açısından belli bir standardı olmayan işlerde özellikle de gece vardiyasında çalışan anneler ile çocuklarının problem davranışları arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda çoğunlukla düşük gelir düzeyinden ve düşük eğitim seviyesinde bireylerin çalıştığı belli standartları olmayan (9-5 ve Pazartesi-Cuma gibi) işlerde çalışan annelerin gece vardiyasında çalışma durumları ile çocuklarının kaygı ve depresyon gibi içsel problem davranışlarında ve saldırganlık gibi dışsal problem davranışlarında yüksek düzeyde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Özbey ve Alisinanoğlu (2009)'a göre annenin çalışıp çalışmama durumu veya farklı mesleklerde çalışması çocuklarının problem davranışlarını etkilememektedir. Bu durumu yaptığı araştırmanın sonuçlarıyla da ortaya koymuştur. Dunifon, Kalil, Crosby ve Houston-Su (2013) ve Özbey ve Alisinanoğlu (2009)'a göre çocuğun ruhsal ve bedensel sağlığı,

anne ve çocuğunun birlikte kaliteli zaman geçirip geçirmemesinden etkilenmektedir. Annenin işten döndüğü saatte ev işlerinin ve çocuk bakımı gibi sorumlulukların paylaşılması, çocuğunu güvenilir kişi veya kurumlara bırakabiliyor olması, annenin çalışma zamanı dışında çoğuyla kaliteli zaman geçirmesi ve bunun önemini biliyor olması gibi durumlar annenin çalışmasının çocuğu ile ilişkilerini olumsuz etkilemesini önleyecektir. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunu oluşturan 0-1000 TL arası gelire sahip alt gelir düzeyinden annelerin çoğunlukla hiçbir işte çalışmıyor olmaları veya çalışıyor olanların da evle ve çocukla ilgili işlerde sorumluluğun tamamını üstleniyor olmalarının anne-çocuk ilişkilerinin niteliğini düşürdüğü hatta annelerin olumsuz ebeveynlik algılarına sahip olmalarını desteklediği düşünülmektedir. Literatürde anne babaların ebeveynliğe yönelik algıları üzerinde yapılan çalışmalarda, bazı davranış problemlerinin ortaya çıkmasında ebeveynlik algılarının çok önemli derecede etkisinin olduğu bilinmektedir (Sevigny ve Loutzenhiser, 2009; Weaver ve diğerleri, 2008). Özellikle annelerin ebeveynliğe ilişkin algısı ile çocuğun davranışları ve gelişim alanları arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmektedir (Gilmore ve Cuskelly, 2008).

Araştırmanın sonuçlarında; annelerin sahip olduğu çocuk sayısına göre çocuklarının problem davranışları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı ortaya çıkmıştır. Ancak istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olmamasına rağmen çocuk sayısı arttıkça problem davranış toplam puanlarında, antisosyal, benmerkezci ve dışa yönelik problem davranış puanlarında bir artış gözlenmektedir. Ailede çocuk sayısı arttıkça çocukların farklı ihtiyaç ve isteklerinin karşılanması için ebeveynlere düşen sorumluluklar da artmaktadır. Bu durum aile içerisindeki iletişimin ve etkileşimin azalmasıyla sonuçlanırken işbirliğini de zorlaştırmaktadır. Böyle bir ortamda yetişen çocukların da bazı problem davranışlara sahip olmasının kaçınılmaz olduğu düşünülmektedir. Stormshak, Bierman ve McMahon (2000), tutarsız ve cezalandırıcı tutum gibi ebeveyn tutumlarının çocukların saldırgan ve karşı gelme davranışları göstermesiyle ilişkili olduğunu belirtmektedir (Jones ve Prinz, 2005). Araştırmaya katılan anneler arasında 1-2 çocuğa sahip olanların çoğunluğu oluşturması 3 ve üzeri daha çok çocuğu olan annelerin çocuklarının problem davranış puanlarının yüksek olmasına rağmen anlamlı çıkmamasının bir nedeni olarak düşünülebilir. Literatürdeki çalışmalara bakıldığında da;

Özbey ve Alisinanoğlu (2009) tarafından yapılan bir araştırmada tek çocuk ya da 2 ve üzeri kardeşe sahip olmanın çocukların problem davranışları üzerinde bir farklılık oluşturmadığı bulunmuştur.

Araştırmaya katılan anneler yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde 20-30 yaş aralığındaki annelerin 31 ve üzerindeki annelere göre çocuklarının daha fazla problem davranışlar gösterdiği görülmüştür. Genç annelerin çocuklarının problem davranışlardaki bu artış problem davranış toplam puan ortalamaları ve benmerkezci puan ortalamalarında anlamlı bir farklılaşmaya neden olmaktadır. Ebeveyn-çocuk etkileşimine odaklanan araştırmacılar, ebeveynlik uygulamaları ile çocukların davranışları arasında bir ilişki olduğunu belirtmektedirler (Jones ve Prinz, 2005; Gültekin Akduman ve Türkoğlu, 2013; Büyüktaşkapu, 2012; Dunifon, Kalil, Crosby ve Houston Su, 2013). Johnston ve Mash (1989), yaptıkları araştırmada ebeveynlerin özyeterlilik algıları ile çocuklarının içsel ve dışsal problem davranışları arasında bir ilişki olduğunu bulmuştur. Coleman ve Karraker (2000) ise, yüksek düzeyde annelik deneyiminin ebeveynlik özyeterliliği ve çocuğun kolay mizaca (az hareketlilik, düşük duygusallık ve yüksek sosyallik) sahip olmasıyla ilişkili olduğunu belirtmektedir. Genç ve deneyimsiz annelerin, annelik rolüne ilişkin kendilerini yetersiz hissetmelerinin çocuklarının daha fazla benmerkezci davranışlar sergilemesine ve yüksek düzeyde problem davranışlara sahip olmalarını etkilediği düşünülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmaya katılan annelerin çoğunluğunun eğitim düzeyi düşük (ilköğretim mezunu), alt sosyo-ekonomik gelir grubundan (0-1000TL gelire sahip), az çocuklu (1-2 çocuğa sahip) ve 20-30 yaş aralığında genç ebeveynler oldukları tespit edilmiştir. Annelerin eğitim durumlarının ebeveynliğe yönelik genel tutumlarını ve ebeveynliğe yönelik ilgi alt boyutunu anlamlı düzeyde etkilediği (ilköğretim mezunu annelerin, lise mezunu annelere göre daha yüksek genel ebeveynlik algısına sahip oldukları ve ebeveynliğe yönelik ilgilerinin daha fazla olduğu, yine ilköğretim mezunu annelerin lisans mezunu annelere göre ebeveynliğe yönelik ilgilerinin daha yüksek olduğu) ortaya çıkmıştır. Annelerin yaş gruplarına göre ebeveynliğe yönelik algıları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya çıkmıştır. Annelerin gelir düzeylerine göre ebeveynliğe yönelik algıları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya çıkmıştır. Annel-

erin çocuk sayısına göre ebeveynliğe yönelik algıları arasında 4 ve üzeri çocuğu olan anneler lehine anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Annelerin eğitim düzeylerine göre çocuklarının problem davranışları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya çıkmıştır. Annelerin yaş gruplarına göre çocuklarının genel problem davranışları ve benmerkezci alt boyutu arasında anlamlı bir farklılık (genç annelerin çocuklarının diğer annelerin çocuklarına göre daha fazla problem davranışlara sahip olduğu) ortaya çıkmıştır.

Araştırma sonuçlarına dayanarak şu öneriler sunulmuştur:

- Araştırma sonuçlarının genellenebilirliği için araştırma, farklı ve daha büyük örneklerle yenilenebilir.
- Annelerin kendilerine yönelik ebeveynlik yeterliliklerinin geliştirilmesi için, annelere yönelik eğitimler düzenlenebilir.
- Annelerin çocuklarıyla daha kaliteli vakit geçirmesini ve pozitif etkileşimi artırıcı uygulamalı eğitimler verilebilir.

Kaynaklar

- Aksoy, V. & Diken, İ. H. (2009). Annelerin ebeveynlik öz yeterlik algıları ile gelişimi risk altında olan bebeklerin gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10 (1), 59-68.
- Aunola, K. & Nurmi, J. E. (2005). The role of parenting styles in children' problem behaviors. *Child Development*, 76 (6), 1144-1159.
- [Barnes, C. R.](#) & [Adamson-Macedo, E. N.](#) (2007). Perceived maternal parenting self-efficacy (PMP S-E) tool: development and validation with mothers of hospitalized preterm neonates. *Journal of Advanced Nursing*, 60 (5), 550-560.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 2. Baskı, Pegem Akademi: Ankara.
- Büyükaşkapu, S. (2012). Annelerin özyeterlik algıları ile 1-3 yaş arasındaki çocuklarının gelişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 18-30.
- Coleman, P. K. & Karraker, K. H. (2000). Parenting self-efficacy among mothers of school-age children: conceptualization, measurement and correlates. *Family Relations*, 49 (1), 13-24.
- Dunifon, R., Kalil, A., Crosby, D. A. & Houston Su, J. (2013). Mothers' night work and children's behavior problems. *Developmental Psychology*, 49 (10), 1874-1885.

- Gilmore, L. A., & Cuskelly, M. (2008). Factor structure of the parenting sense of competence scale using a normative sample. *Child Care, Health & Development*, 38 (1), 48-55.
- Giren, S. & Öztürk M. (2014). Babaların ebeveynlik algıları ile çocuklarının problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Hakemli Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, 2 (3), 1-17.
- Güler, T. (2012). Anne Baba Eğitimi. Pegem Akademi. Ankara.
- Gültekin Akduman, G. & Türkoğlu, D. (2013). Okul öncesi dönem çocuğu olan babaların babalık rollerini algılamaları ile çocuklarının davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslar Arası Hakemli Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, Cilt 1 (1), 1-17.
- Günindi, Y. & Yaşa Giren, S. (2011). Aile kavramının değişim süreci ve okul öncesi dönemde ailenin önemi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi (AKEF)*, 31, 349-361.
- Hess, C. R., Teti, D. M. & Hussey-Gardner, B. (2004). Self-efficacy and parenting of high-risk infants: The moderating role of parent knowledge of infant development. *Applied Developmental Psychology*, 25, 423-437.
- Johnston, C. & Mash, E. J. (1989). A measure of parenting satisfaction and efficacy. *Journal Of Clinical Child Psychology*, 18 (2), 167-175.
- Jones, T. L. & Prinz, R. J. (2005). Potential roles of parental self-efficacy in parent and child adjustment: a review. *Clinical Psychology Review*, 25 (3), 341-63.
- Karasar, N. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemi. 19. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.
- Kochanska, G., Kim, S., Boldt, L. J. & Yoon, J. E. (2013). Children's callous-unemotional traits moderate links between their positive relationships with parents at Preschool age and externalizing behavior problems at early school age. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 54 (11), 1251-1260.
- National Center on Parent, Family, and Community Engagement (NCPFCE) (2013). Understanding Family Engagement Outcomes: Research to Practice Series: Positive Parent-Child Relationships. Boston.
- Özbey, S. & Alisinanoğlu, F. (2009). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların problem davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (6), 493-517.
- Razza, R. A., Martin, A. & Brooks-Gunn, J. (2012). Anger and children's socioemotional development: can parenting elicit a positive side to a negative emotion? *Journal of Child and Family Studies*, 21, (5), 845-856. DOI 10.1007/s10826-011-9545-1.
- Reyno, S., & McGrath, P. J. (2006). Predictors of parents training efficacy for child externalizing behavior problems- a meta-analytic review. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 47 (1), 99-111.
- Seçer, Z., Çeliköz, N., & Yaşa, S. (2008). Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 413-428.

- Seçer, Z., Çeliköz, N., & Yaşa, S. (2007). Bazı kişisel özelliklerine göre okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların babalarının babalığa yönelik tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 425-438.
- Sevigny, P. R. & Loutzenhiser L. (2009). Predictors of parenting self-efficacy in mothers and fathers of toddlers. *Child: Care, Health and Development*, 36 (2), 179–189.
- Temel, F. (2010). Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları. Anı Yayıncılık: Ankara
- Troutman, B., Moran, T. E., Arndt, S., Johnson, R. F. & Chmielewski, M. (2012). Development of parenting self-efficacy in mothers of infants with high negative emotionality. *Infant Mental Health Journal*, 33 (1), 45-54.
- Weaver, C. M., Shaw, D. S., Dishion, T. J. & Wilson, M. N. (2008). Parenting self-efficacy and problem behavior in children at high risk for early conduct problems: the mediating role of maternal depression. *Infant Behavior&Development*. 31 (4), 594–605. doi:10.1016/j.infbeh.

Extended Summary

Purpose: As we know mothers are more likely to spend time with their children. In the literature there are many research that investigate the relationship between behaviors and parenting perceptions. The aim of this study is to investigate the relationship between mothers perceptions of parenting, whose children receive early childhood education, and their children' problem behaviors in terms of some variables such as age, education, income and child number.

Method: In the study general screening model has been used. The universe of the study is children who continuing kindergarten or preschool education (n=165) and their mothers in Aksaray. Working group of the study is determined by using random sampling method. The perception of mothers related parenting was gathered by using the scale of mothers form "Parents Perceptions About Child Education" which created by Gibaud and Wandersman (1978). The survey comprise three sub-dimension which are: efficacy for motherhood, interest in motherhood and satisfaction provided by motherhood. The validity and reliability study of the survey was conducted by Seçer, Çeliköz and Yaşa (2007). To investigate children' problem behaviors "Preschool and Kindergarten Behavior Scales" (PKBS-2) which created by Merrel (1994) 'problem behaviors' subscale was used. Also, the validity and reliability study of the survey was conducted by Özbey ve Alisinanoğlu (2009). There are four subdimensions in this survey which are: external, internal, antisocial and egocentric problem behaviors. In order to analyze the data, the SPSS 17.0 program was used. Descriptive statistics were used to analyze the data that related to demographic information. Descriptive statistics describe the basic features of the data in the study. These statistics provide simple summaries about the sample and the measures. It is appropriate to use a One-way ANOVA test and T test to analyze the data in order to investigate significant differences within groups

Results: According to results of the study there is no significant differences between mothers age and general attitudes towards parenting. On the other hand, there is significant differences between mother's age and children' problem behav-

iors. However, significant differences is found between mothers educational level and parenthood perception especially between mothers who get elementary education and high school. Besides, there is not significant relationship between educational level and children's problem behaviors. Also, there is no significant differences between mothers income, and general attitudes towards parenting, but there is significant relationship between income and children problem behaviors. Additionally, mothers number of child and general attitudes towards parenting are not significantly different and there is not significant differences between mother's child number and children's problem behaviors.

Discussion: Perceptions of mothers regarding their role of mothers effect their behaviors also children as well as their mutual relations. In order to provide a healthy development for the child mothers and fathers should exhibit a positive attitude toward children. When demographic characteristics of mothers participating in the study examined, the majority of them primary school graduates, with low income, with 1 or 2 children and they were young mothers in the 20-30 age range. When mothers' perceptions of parenting examined according to their education, elementary and high school graduate mothers of interest in parenting and general attitudes differs, but this difference was not to high. According to the research which conducted from Seçer and others (2008) mother's working situations effect their interest to motherhood.

Conclusion: Mothers' educational level significantly effect general attitudes toward motherhood (mothers who get elementary education have higher parental perceptions than mothers who get high school education). On the other hand, some others variables such us age, income does not effect mothers' parenthood. Consequently, some demographic features while effect mothers' parenthood perceptions but does not effect children's problem behaviors.

* * * *